

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет агротехнологій і екології
Кафедра екології**

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ПРИРОДО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ»

для студентів, що навчаються
за ОПП «Технології захисту навколишнього середовища»
за першим (бакалаврським) рівнем освіти
за спеціальністю 183. Технології захисту навколишнього середовища
галузі знань 18. Виробництво і технології

Львів 2023

АНОТАЦІЯ КУРСУ

У межах зазначеного курсу здобувачі вищої освіти формують інтегральну, загальні та спеціальні (фахові) компетентності, а саме опановують екополітичні, теоретичні та практичні основи забезпечення технологій захисту природо-заповідних територій для формування в них навиків із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є надання слухачам базових знань з науково-теоретичних засад заповідної справи та особливостей організації заповідної справи в Україні у порівнянні з міжнародними підходами та нормами.

При вивченні матеріалу дисципліни слухачі повинні отримати знання, пов'язані з організацією, функціонуванням, охороною природно-заповідних територій та об'єктів, особливостями проведення наукових досліджень у межах природно-заповідного фонду, основними принципами концепції створення Всеєвропейської і національної екологічної мережі, збереженням біотичного та ландшафтного різноманіття, стратегією і перспективою розвитку заповідної справи, структурою та класифікацією природоохоронних територій світу та формами міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій.

Компетентності та програмні результати

У результаті вивчення даного курсу студент повинен набути наступні **компетентності**:

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми технічного і технологічного характеру у сфері екології, охорони довкілля, збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування теоретичних основ та методів технологій захисту навколишнього середовища, та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

K02. Знання і критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.

K07. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

K14. Здатність до розробки методів і технологій поводження з відходами та їх рециклінгу.

K16. Здатність до управління природоохоронною діяльністю, в тому числі, через системи екологічного керування.

K21. Здатність обґрунтовувати технологічні рішення щодо мінімізації негативних наслідків техногенезу в сільському господарстві.

Програмні результати навчання:

ПР04. Обґрунтовувати природозахисні технології, базуючись на теоретичному змісті предметної області.

ПР06. Обґрунтовувати та застосовувати природні (безпечні) та штучні

системи і процеси в основі природозахисних технологій відповідно екологічного імперативу та концепції сталого розвитку. ПР07. Здійснювати науково-обґрунтовані технічні, технологічні та організаційні заходи щодо запобігання забруднення довкілля.

ПР15. Знати сучасні особливості взаємодії людини і природи, суспільства і природи, сутність протиріч та кризи існування людини в природі, їх наслідки для людства і природи

Одержані знання під час вивчення дисципліни «Технології захисту природо-заповідних територій» допоможуть студентам ширше оволодіти своєю професією, краще засвоїти інші дисципліни екологічного спрямування та будуть практично використані ними в охороні навколишнього середовища.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ЗМІСТ)

Тема 1. Технології захисту природо-заповідних територій як навчальна дисципліна.

Тема 2. Науково-методологічні засади технологій захисту природо-заповідних територій.

Тема 3. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.

Тема 4. Теорія острівної біогеографії в заповідній справі.

Тема 5. Формування мережі природо-заповідних територій.

Тема 6. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.

Тема 7. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природо-заповідних територій.

Тема 8. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.

Тема 9. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 10. Особливості функціонування заповідників та ландшафтних парків у світі та в Україні.

Тема 11. Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.

Тема 12. Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом України.

Тема 13. Екологічне оподаткування й інвестування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 14. Стан природно-заповідного фонду Львівської області.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Основними видами навчальних аудиторних занять, під час яких здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання, є лекції, семінарські заняття, консультації.

При викладанні лекційного матеріалу передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції – бесіди і лекції-візуалізації.

Лекція-бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє привернути увагу здобувачів вищої освіти до найбільш важливих

питань теми лекції, визначити у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти.

Лекція-візуалізація – візуальна форма подачі лекційного матеріалу з розгорнутим або коротким коментуванням візуальних матеріалів, що переглядають технічними засобами навчання або аудіо-відеотехніки. При проведенні семінарських занять передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як робота у малих групах або дискусія.

Здобувачі вищої освіти працюють з друкованим інформативним матеріалом або з матеріалом мережі Інтернет, виконують усні та письмові завдання (контрольні питання або тести), виступають з доповідями і презентаціями, підготовленими як індивідуальні проекти.

Програмою передбачено такі проекти для формування професійної компетентності: виступ за темою індивідуального науково-дослідного завдання (або з темою самостійного вивчення дисципліни).

**План лекційних занять з дисципліни
«Технології захисту природо-заповідних територій»**

№ з/п	Назва теми
1	Технології захисту природо-заповідних територій як навчальна дисципліна.
2	Науково-методологічні засади технологій захисту природо-заповідних територій.
3	Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.
4	Теорія острівної біогеографії в заповідній справі.
5	Формування мережі природо-заповідних територій.
6	Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.
7	Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природо-заповідних територій.
8	Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.
9	Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
10	Особливості функціонування заповідників та ландшафтних парків у світі та в Україні.
11.	Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.
12	Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом України.
13	Екологічне оподаткування й інвестування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
14	Стан природно-заповідного фонду Львівської області.

**План практичних занять з дисципліни
«Технології захисту природо-заповідних територій»**

№ з/п	Назва теми
-------	------------

1	Класифікація природно-заповідного фонду України. Міжнародна класифікація природно-заповідних територій.
2	Геоекологічні принципи і правила територіальної організації природо-заповідних територій.
3	Всеєвропейська екологічна мережа. Загальні положення щодо створення національної екологічної мережі.
4	Червона книга України. Зелена книга України.
5	Всесвітня культурна і природна спадщина.
6	Етапи і процедура створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
7	Проектування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
8	Природні заповідники: статус, завдання і особливості охорони.
9	Біосферні заповідники: статус, завдання, структура території та особливості управління.
10	Національні парки: функції, завдання та основні типи. Відбір території для створення національного парку.
11	Функціональне зонування національних парків.
12	Регіональні ландшафтні парки. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.
13	Ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.
14	Рекреаційна та освітньо-виховна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

**Завдання для самостійного вивчення навчальної дисципліни
«Технології захисту природо-заповідних територій»**

№ з/п	Назва теми
1	Науково-історичні передумови розвитку заповідної справи.
2	Етапи розвитку заповідної справи.
3	Історія розвитку заповідної справи в Україні.
4	Сучасні природоохоронні концепції.
5	Роль вчених у формуванні заповідної справи.
6	Інноваційні засади розвитку природоохоронних територій.
7	Шляхи підвищення рівня екологічної освіти на заповідних територіях.
8	Картографічне забезпечення створення об'єктів природно-заповідного фонду.
9	Розширення існуючих територій природно-заповідного фонду.
10	Організація процесу виявлення територій, придатних для оголошення територіями та об'єктами природно-заповідного фонду.
11	Біорізноманіття як основа заповідної справи.
12	Режим збереження екосистем на заповідних територіях.
13	Поліфункціональне значення заповідних територій.
14	Функції біорізноманіття в контексті заповідної справи.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

1. Усне опитування (фронтальне, індивідуальне, детальний аналіз відповідей студентів).

2. Письмова аудиторна та позааудиторна перевірка – підготовка рефератів, презентацій, контрольні роботи (з конкретних питань тощо) або тести.

3. Практична перевірка – аналіз виробничої інформації, рішення професійних завдань з проектування технологічних методів захисту.

Види контролю: поточний контроль, проміжна та семестрова атестація.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота (разом 50 балів)													Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Розділ 1							Розділ 2							50 балів	100 балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
3	4	4	3	4	3	4	3	3	4	4	3	4	4		

T1, T2 ... T14 – теми

Відпрацювання пропущених занять студентами здійснюється згідно «Положення про порядок відпрацювання студентами Львівського національного університету природокористування пропущених лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять». Студент представляє конспект а з пропущеної теми лекційного курсу та опрацьований практичний матеріал (захист роботи або контрольна чи тестові завдання) з відповідної тематики. Самостійне вивчення навчальної дисципліни за вищевказаними темами передбачає також підготовку рефератів, доповідей, презентацій (максимальна кількість балів – 5 за одну тему, але не більше 10 б. за весь курс дисципліни).

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Поточне оцінювання здійснюється за кожним завданням в межах розділів. Оцінюються і завдання, виконувані в аудиторії, і завдання, виконувані під час самостійної роботи. Протягом вивчення дисципліни здійснюється самоконтроль. Загальні критерії оцінок: “відмінно” – здобувач вищої освіти виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; опрацював основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності у розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу; засвоїв взаємозв’язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої

професійної діяльності. “добре” – здобувач вищої освіти виявив систематичні та глибокі знання вище середнього рівня навчального матеріалу дисципліни; продемонстрував уміння легко виконувати завдання, передбачені програмою; опрацював літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв’язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності. “задовільно” – здобувач вищої освіти виявив знання навчального матеріалу дисципліни в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; виконав завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, що зазначена у програмі; припустив значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання співбесіди, тестування, при виконанні завдань тощо, які може усунути самостійно. “незадовільно” – здобувач вищої освіти не має знань зі значної частини навчального матеріалу; припускає принципові помилки при виконанні більшості передбачених програмою завдань.

Питання з дисципліни «Технології захисту природо-заповідних територій», які виносяться на екзамен:

1. Зміст і завдання технології захисту заповідних територій.
2. Основні засоби збереження територій і об’єктів природо-заповідного фонду.
3. Класифікація територій і об’єктів природно-заповідного фонду, що прийнята в Україні.
4. Категорії територій і об’єктів природо-заповідного фонду України.
5. Основні характерні риси та відмінності окремих категорій ПЗФ.
6. Категорії природно-заповідних територій Міжнародної спілки охорони природи і природних ресурсів.
7. Основні функції територій і об’єктів природо-заповідного фонду.
8. Шляхи вдосконалення механізму управління територіями і об’єктами ПЗФ.
9. Принцип поділу територій і об’єктів ПЗФ до певних категорій.
10. Перспективи розвитку заповідної справи в сучасній Україні.
11. Сучасний стан природо-заповідного фонду Львівської області.
12. Механізм координації наукової діяльності на територіях і об’єктах ПЗФ.
13. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.
14. Вплив туризму на природу.
15. Біотичне різноманіття, його види.
16. Етапи створення територій і об’єктів природно-заповідного фонду.
17. Кадастр природно-заповідного фонду.
18. Менеджмент екосистем та їх компонентів.
19. Міжнародні організації, що здійснюють збір, аналіз інформації та підготовку пропозицій щодо світової практики заповідання.
20. Зелена книга.
21. Червона книга.
22. Заходи охорони лісів.
23. Рідкісні та зникаючі рослини і тварини своєї місцевості, заходи охорони.

24. Рідкісні та зникаючі рослини України, заходи охорони.
25. Чинники впливу на біотичне різноманіття України.
26. Шляхи, методи і засоби збереження екосистем і біорізноманіття.
27. Види відповідальності за порушення законодавства про ПЗФ України.
28. Законодавство України про природо-заповідний фонд.
29. Причини зменшення біорізноманіття.
30. Взаємозв'язки компонентів природи в природних комплексах, причини змін природних ландшафтів.
31. Специфіка мережі транскордонних природоохоронних територій.
32. Екологічна мережа, її функції, елементи, значення.
33. Принципи управління біогенетичними резерватами.
34. Рекреаційна діяльність у межах ПЗФ.
35. Освітньо-виховна діяльність на територіях природо-заповідного фонду.
36. Мережа територій і об'єктів природо-заповідного фонду.
37. Функціональне зонування території національних природних парків і біосферних заповідників.
38. Природні заповідники, їх роль у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
39. Біосферні заповідники, їх роль у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
40. Національні природні парки, їх роль у збереженні біотичного й ландшафтного різноманіття.
41. Регіональні ландшафтні парки, їх роль у збереженні біотичного й ландшафтного різноманіття.
42. Заповідні урочища, їх роль у збереженні біотичного й ландшафтного різноманіття.
43. Заказники, їх роль у збереженні біотичного й ландшафтного різноманіття.
44. Пам'ятки природи, їх роль у збереженні біотичного й ландшафтного різноманіття.
45. Дендрологічні парки, їх роль у збереженні біотичного різноманіття.
46. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, їх роль у збереженні біотичного різноманіття.
47. Зоологічні парки, їх роль у збереженні біотичного різноманіття.
48. Ботанічні сади, їх роль у збереженні біотичного різноманіття.
49. Сучасна модель національного природного парку.
50. Економічне забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Андрієнко Т. Л. Наукові дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Літопис природи. Заповідна справа України. К. Географіка, 2003. С. 183-188.
2. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: Навч. посіб. Х.: НЦУЗУ, 2013. 204 с.

3. Бевзенко В. М. Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання). Монографія Херсон. Айлант, 2005. 268 с.
4. Гринчишин Н. М. Природно-заповідна справа. Навч. посіб. Львів: ЛДУБЖД, 2008. 224 с.
5. Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення. Гол. ред. Ситник К.М. К. ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. 332 с.

Допоміжна

1. Адаменко О. М., Приходько М. М. Регіональна екологія і природні ресурси Івано-Франківськ. Таля, 2000. 287 с.
2. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С., Костіков І. Ю. Основи екології. Підруч. 3-тє вид. К. Либідь, 2006. 408 с.
3. Грищенко Ю. М. Основи заповідної справи. Навч. посіб. для студентів спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища» Рівне: Вид-во РДТУ, 2000. 234 с.
4. Давиденко В. М. Заповідна справа. Навч. посіб. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. 140 с.
5. Екологічне законодавство України. Х. ТОВ «Одіссей», 2002. 928 с.
6. Заповідна справа в Україні. Навч. посіб. за заг. ред. Гродзинського М. Д., Стеценка М. П. К. Географіка, 2003. 306 с.
7. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
8. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків. / За ред. Т.Л. Андрієнко. К.: Академперіодика, 2002. 103 с.
9. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика. Навч.- метод. посіб. Ч. 1 Чернівці: Рута, 2007. 100 с.
10. Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика. Навч.- метод. посіб. Ч. 2 Чернівці: ЧНУ, 2008. 232 с.
11. Розбудова екомережі України. / Під наук. ред. Ю.Р. Шеляг Сосонко. – К.: Програма розвитку ООН (UNDP), 1999. 127 с.
12. Сівак В. К., Солодкий В. Д. Заповідна справа. Навч. посіб. Чернівці. Зелена Буковина, 2001. 208с.
13. Товажнянський Л. Л., Солодкий В. Д., Масікевич Ю. Г. Заповідна справа. Навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2002. 240 с.
14. Фурдичко О. І., Сівак В. К., Солодкий В. Д. Заповідна справа в Україні. Підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с.
15. Червона книга України. Рослинний світ. Заг. ред. М.М. Щербака. К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1994. 461с.
16. Червона книга України. Тваринний світ. Заг. ред. М.М. Щербака. К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1994. 461с.

Інформаційні ресурси

<http://www.menr.gov.ua/> - сторінка Міністерства екології та природних ресурсів України.

<http://unesco.org.ua/> - сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.

<http://www.nature.coe.int/> - сторінка Центру Natura при Раді Європи.

<http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО „Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів.

<http://www.unesco.org/mab/BRs/BRlist.shtml> - Список біосферних заповідників (резерватів), занесених до мережі програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера».

<http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

<http://www/panda/org/> - сторінка Міжнародного фонду охорони природи (WWF International).

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ») В АУДИТОРНИЙ ЧАС

Курс передбачає роботу в колективі. Студенти під час лекційних занять ведуть конспект з відповідної теми. Під час заняття або ж в кінці лектор ставить питання, веде діалог з аудиторією для кращого засвоєння теоретичного матеріалу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача. Під час роботи над індивідуальними науково-дослідними завданнями та проектами не допустимо порушення академічної доброчесності.